

- [4] Ralph S. Polimeni, Sheila A. Handy, James A. Cashin, (1999.), *Troškovno računovodstvo*, Zagreb: Faber & Zgombić Plus, Revicon
- [5] Bajrić M., (2016.), *Financijsko računovodstvo*, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku
- [6] Savez računovođa i revizora FBiH, „Međunarodni standard finansijskog izvještavanja 8 -Poslovni segmenti“, <http://www.srr-fbih.org/File/Download?idFi=269> (17.11.2017.)
- [7] Medved I., (2015.), „Unapređenje segmentnog finansijskog izvještavanja savremenim pristupima obračuna troškova“,
- [8] <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/4681/Disertacija428.pdf?sequence=1&isAllowed=y> , (20.11.2017.)
- [9] Gajić, Lj., Medved, I., (2011) *Finansijske performanse profitnih centara u funkciji stratejskog upravljanja preduzećem*, 16th International Scientific Symposium „Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management“, Conference Proceedings, Subotica, Palić, Ekonomski fakultet Subotica

KARAKTERISTIKE NASILNIČKOG PONAŠANJA U STRUKTURI LIČNOSTI NA PODRUČJU KANTONA SARAJEVO

Mirza Kovač, email: kovac.mirza@bih.net.ba
Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Zastupljenost nasilničkog ponašanja u Kantonu Sarajevo predstavlja aktuelnu i nedovoljno istraženu pojavu. Suočeni smo sa mnogim oblicima kriminalnog ponašanja koje su karakteristične za određene grupe krivičnih djela, a naročito za ličnost osobe kao i njegove reakcije na različite vidove frustracija kao uzroka neispunjenja motivacije. Da bi se razumjela ličnost kriminalca mora se primjeniti interdisciplinarni metodološki princip, kako bi se bolje uočila dijalektička povezanost psiholoških, bioloških i socijoloških faktora koji u sveukupnosti utiču na kriminalaca. Sve što se dešava u čovjekovoj sredini i što utiče na njega treba posmatrati kao odraz materijalnih uslova, strukture društva, političkih i ekonomskih odnosa. Biološke i psihološke podobnosti u ličnosti pojedinca u složenim ekonomskim

odnosima, nepovoljnim društvenim kretanjima i događajima nisu se još toliko razvile da pojedinac može da razluči pozitivno od negativnog. Na području Kantona Sarajevo izražena je velika antisocijalnost, visok stepen izvršenja krivičnih djela nasilničkog ponašanja što je uglavnom posljedica političke tranzicije nakon okončanog posljednjeg rata, migracija na teritoriji Federacije i naseljavanju u Kantonu Sarajevo različitih skupina ljudi što se ogleda u razlici kulturne, socijalne prirode. Od velikog broja izvršenja krivičnih djela većina sadrži u svojim obilježjima nasilje. Nemogućnost ostvarenja motivacije u bilo kom obliku dovodi do frustracije, a time i do činjenja krivičnih djela kao konstitutivnog obilježja nasilja.

Ključne riječi: nasilničko ponašanje, struktura ličnosti, frustracija

CHARACTERISTICS OF VIOLENT BEHAVIOR IN THE STRUCTURE OF PERSONALITY IN SARAJEVO CANTON

Abstract: Representation of violent behavior in Kanton Sarajevo represents an actual and insufficiently researched phenomenon. We are faced with many forms of criminal behavior that are characteristic for certain categories of crimes, especially for one's personality and one's reacting to different modes of frustrations as a cause of failure to motivate. In order to understand the personality of a criminal and to notice dialectic coherence of psychological, biological and sociological factors, that have an effect on a criminal altogether we have to apply interdisciplinary methodological principle. Everything that happens in one man's ambience and that has an effect on one man, should be observed as a reflect of material conditions, the structure of a society, political and economic relations. The biological and psychological suitabilities of one's personality in complex economic relations, in unfavorable social movements and happenings, have still not developed that much so that an individual can distinguish positive from a negative one. In the Sarajevo Kanton there is great anti-sociality, high degree of perpetration of criminal acts of violent behavior, which is, mainly consequence of political transition after the last war, of migrations in territory of Federation and settling of different groups of people in Kanton Sarajevo, which reflects in cultural and social differences. The inability to achieve motivation in any form leads to frustration, and therefore to the commission of crimes as a constitutive characteristic of violence.

Key words: violent behavior, personality structure, frustration

1. Uvod

Krivično djelo nasilničkog ponašanja u svom obliku predstavlja niz radnji u različitim oblicima i kreće se od lakše tjelesne povrede do ubistava. U svakom slučaju baza je nasilničko ponašanje. Radnja izvršenja se ogleda u upotrebi sile, prijetnje, zlostavljanja žrtve do nanošenja povreda opasnih po život i tijelo. U posljednje vrijeme, a naročito u posljednjih deset godina aktuelno je nasilje u poridici koje nije do sada bilo inkriminisano ili se u javnosti jako malo o tome raspravljalo. Kriminalno politička teorija u izučavanju ovog problema svakako koristi se saznanjima drugih naučnih disciplina prije svega sociologije, kriminologije koje treba da ukažu na naučna saznanja kako bi društvo moglo adekvatno da da odgovor na takve pojave nasilništva.

Krivični zakon FBiH u članu 362 inkriminiše koje radnje predstavljaju nasilničko ponašanje: Tako u st. 1 se navodi: Ko grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugog, nasiljem prema drugom, izazivanjem tuče ili naročito drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava

građanski mir , kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine. U st. 2 se navodi: Ko krivično djelo iz st. 1 ovog član učini u sastavu grupe ljudi, ili ako je krivičnim djelom iz st. 1 ovog člana prouzrokovano teško ponižavanje više osoba , ili je neka osoba lako tjelesno povrijeđena kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

U ovom radu se prezentiraju neki rezultati u svakodnevnom radu sa osobama koje su počinile jedno ili više puta krivično djelo sa obilježijima nasilničkog ponašanja. Klinička teorija kriminlnog ponašanja sa oblicim nasilništva istražuje ove pojave i nemoguće je objasniti takvu pojavu bez interdisciplinarnog pristupa. Baveći se analizom sudsko medicinskog vještačenja delikvenata kod kojih je obavljeno, vještačenje vještaka medicinske struke – neuropsihijatra i psihologa može se uočiti u skoro svim slučajevima poremećaj ličnosti kod takvih izvršilaca krivičnih djela. Uglavnom se radi o psihopatski strukturiranim ličnostima kod kojih dominira nizak prag tolerancije na spoljne frustracije i nemogućnost adekvatnog reagovanja u situaciji " sada i ovdje ". Posebno je evidentan broj osoba koje su ispoljile nasilje sa psihološkim crtama odsustva empatije.

Svakodnevni rezultati i ono što obični građanin čuje i vidi putem javnih servisa gdje je izraženo nasilje za uočiti je da osobe koje čine krivična djela sa oblikom nasilja ispoljavaju psihopatološke crte, nepovjerljivost, preosjetljivost, tvrdoglavost, naprasitost i agresivnost visokog inteziteta.

Osobine koje su navedene kod osoba sklonih nasilničkom ponašanju u skladu su sa nekim ranijim zapažanjima, ali poenta je da takva ponašanja, pa čak kada se uzme i proporcionalnost stanovništva u FBiH dominara Kanton Sarajevo. U svakom slučaju akti nasilja mogu biti povezani i sa drugim krivičnim djelima koji su u direktnoj vezi sa nasiljem. Tako napr. krivična djela protiv slobode i prava čovjeka, protiv imovine, krivičnim djelima protiv javnog reda i mira, protiv sigurnosti imovine i ljudi i sl.

Za pravilno razumijevanje same etiologije krivičnog djela nasilničkog ponašanja , odnosno njegovog izvršioca, potrebno je ovom složenom problemu prići pažljivim proučavanjem, odnosno korištenjem znanja iz psihologije, psihijatrije i pravne nauke. Uspješno sprečavanje i suzbijanje kriminaliteta zahtjeva poznavanje i drugih nauka čiji je predmet izučavanja krivičnog djela, odnosno kriminaliteta u cjelini (krivično pravo, kriminologija, kriminalna politika, sudska medicina, psihologija i dr.) Sve ove nauke, proučavajući kriminalitet sa različitih aspekata, doprinose njegovom potpunijem upoznavanju, a njihov cilj, također, njegovo sprečavanje i suzbijanje.³⁵⁸

Ako se osvrnemo na dešavanja na prostorima Kantona Sarajevo u posljednjih par godina, vidljiva je razlika u društvenim odnosima koja se prije svega ogleda u promjeni strukture

društva, a čije su promjene dovele do bitnih uslova nastanka i razvoja kriminala. Sigurno je, da je došlo do potpuno drugačijeg pristupa i shvatanja društvenih kretanja i odnosa od strane pojedinaca i rezonovanja takvih kretanja šire zajednice, a što je za posljedicu imalo i ovako veliki broj izvršenih krivičnih djela gdje je nasilje bilo dominantno kod izvršenja kao radnja izvršenja.

³⁵⁸Nedžad Korajlić i Almin Dautbegović, *Osnovi kriminalistike*, Univerzitet u Travniku, Travnik, 2012., str.22.

Krivično djelo nasilničkog ponašanja predstavlja ozbiljan društveni problem i sve veća je zastupljenost ovog krivičnog djela ako se uzme u obzir broj ovisnika o narkotička sredstva, alkohol i druge opijate. Poznato je da narkotička sredstva kod konzumenta stvaraju sliku iskrivljenog pogleda na svijet i okolinu i daju mu ohrabrenje za antisocijalno ponašanje.

Krivično zakonodavstvo Federacije BiH u svom Krivičnom zakonu inkriminisalo je u glavni XVI krivična djela: ubistvo, ubistvo na mah, čedomorstvo, teška tjelesna povreda, laka tjelesna povreda, učestvovanje u tuči kao i u glavi XIX : silovanje spolni odnos sa nemoćnom osobom, spolni odnos zloupotrebom polaožaja, prinudna na spolni odnošaj , i dr. u glavi XXV KZ FBiH razbojnička krađa, razbojništvo st. 2 i dr. U glavi XXX KZ FBiH navode se razna djela gdje je dominantno nasilje. Tako napr. Od sprečavanja službene osobe u vršenju službene radnje, napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti, prinuda prema osobi koja vrši pravosudnu funkciju, organizovanje otpora, nasilničko ponašanje i dr.

2. Metodologija istraživanja

Prilikom proučavanja pojedinačnih slučajeva kao izvršioca krivičnog djela nasilničkog ponašanja na području Kantona Sarajevo uočene su veoma slične osobine kako u ponašanju, tako i u motivu počinjenja ovog krivičnog djela. Krivična djela nasilničkog ponašanja uglavnom nastupaju spontano usljed u većini slučajeva verbalnog duela. Međutim, postoje i situacije gdje se nasilništvo planira odnosno vrši sa direktnim umišljajem. Tako napr. kod krivičnih djela nasilja u porodici ili kod razbojništava. Što se tiče dobne strukture ličnosti preovladavaju mlađe osobe starosti do 35 godina i uglavnom se radi o muškim osobama. Isto tako, radi se osobama koje su recidivisti. U svakom slučaju motive za izvršenje daju delikventi koji uglavnom kroz psihološko ili neuropsihijatrijsko vještačenje otkriju i motiv. Ali kroz takva vještačenja otkrije se i poremećaj ličnosti koji pobliže objašnjava sam uzrok činjenja krivičnog djela.

Kroz metodološki postupak pristupu ovoj društveno negativnoj pojavi korišteni su: razgovor sa optuženim za krivično djelo nasilničkog ponašanja , psihološka analiza delikventa i način izvršenja, psihoanaliza ličnosti, kao i sociološki pristup i analiza životnih uslova.

Kroz sam razgovore sa optuženim koji se odvija u formi neusmjerenog razgovora, može se steći uvid u informacije činjeničnog supstrata samog počinjenja krivičnog djela nasilničkog ponašanja uz prethodno znanje naučnih metoda sociologije, psihologije,

psihijatrije i pravnih nauka, o samoj ličnosti, pobudama i motivima izvršenja nasilništva , kao i okolnostima pod kojim je samo djelo izvršeno i sam uzrok počinjenja.

Najveća pažnja u analizi svakog slučaja data je svakako u analizi samih životnih uslova iz kojih dolazi izvršilac krivičnog djela gdje je nasilništvo prisutno. To su bile okolnosti koje ukazuju na socijalno i materijalno stanje porodice iz koje dolazi optuženi, da li je dijete koje je prije vremena rođeno, da li je živio i odrastao u djetinjstvu bez jednog ili oba roditelja, da li je imao dovoljno novaca za džeparac, da li je imao normalan razvoj i djetinjstvo i sl.

Takođe, pažnja je bila usmjerena i na reagiranje izvršioca na posljednja ratna događanja na ovim prostorima, odnosno gdje je živio, koliko godina je imao za vrijeme rata, sa kim je živio, da li je imao osnovne životne potrebe i kako je on osobno doživio sve te uslove života. U

toku istraživanja, kroz neusmjereni razgovor može se zaključiti kao faktori koji dominiraju kod nasilnika i koji upućuju na uslove života same porodice izvršioca, zdravstvenog stanja izvršioca nasilničkog ponašanja i njegove porodice, da li je konzument droge ili alkohola, da li je osuđivan ranije ili kao maloljetnik, kao i da li je imao nekih posebnih problema u društvenoj sredini, ili šire.

Na osnovu podataka dobivenim isključivo iz sudskih spisa Kantonalnog suda u Sarajevu, Općinskog suda u Sarajevu, Kantonalnog tužilaštva u Sarajevu, podacima dobivenim od MUP-a Kantona Sarajevo, podacima dobivenim od Kazneno popravnog zavoda Sarajevo, kao i na osnovu podataka Federalnog zavoda za statistiku evidentan je porast krivičnih djela nasilničkog ponašanja u Kantonu Sarajevu. Cilj je bio utvrditi uzroke u strukturi, mobilnosti, društveno ekonomskom statusu i društveno patološkim oblicima, kao i razlozima izvršenja krivičnog djela nasilničkog ponašanja u Kantonu Sarajevo kao predmetu i cilju istraživanja.

Istraživanjem i analizom predmeta i statističkih podataka koji su bili dostupni može se uočiti da izvršioци krivičnog djela nasilničkog ponašanja, a koji su i inače skloni agresivnim ponašanjima, češće od ostalih ispitanika potiču iz porodica niskog obrazovnog nivoa, koji su uslijed rješavanja teških materijalnih problema uglavnom uskraćeni za ulogu u porodici. Radi se, također, o porodicama koje su dugotrajno opterećene poremećnim međuljudskim odnosima uključujući tu i nasilje, ali unatoč tome održavaju svoju cjelovitu strukturu. Bitan uzrok su svakako ratna događanja na ovim prostorima i migracija stanovništva kao jednog od bitnih faktora društvene dezorganizacije i nezaposlenosti, teških materijalnih prilika, u biti velike ekonomske krize koja pogađa porodicu osoba koja su sklona nasilništvu.

Veliki broj izvršilaca krivičnih djela nasilničkog ponašanja su uglavnom osobe koje imaju strukturu psihopatske ličnosti. Ko su ustvari psihopate koje nas okružuju: Interpersonalne crte ličnosti psihopate, kao što su nedostatak empatije, kajanja, griže savesti i, u njihovom produžetku, manipulativnost. Neuronaučnici su prilično jasno doveli u vezu s abnormalnostima i deficitima u tzv. socijalnom mozgu. One pak proizilaze iz bazičnije, afektivne dimenzije ličnosti psihopate – emocionalne tuposti i, posebno bitno, nepoznavanja straha. Ovaj aspekt psihopatije povezuje se s deficitom moždanih jezgara poznatih kao amigdala. Zajedno, interpersonalna i afektivna dimenzija ličnosti psihopate gotovo nužno proizvode antisocijalno i devijantno ponašanje. Ako ne saosjećate i nemate grižu savesti, pri tom se ne bojite kazne bilo koje vrste, nema šta da vas zaustavi. Psihopatu ne zaustavlja čak ni zatvorsko iskustvo. Usled oštećene veze između *emocionalnog mozga* i *kognitivnog mozga*, psihopata nije u stanju da u procese mišljenja i zaključivanja unese emocionalnu komponentu. Kada se tome doda činjenica da se ničega ne boji, on jednostavno ne može da nauči da određeno ponašanje treba da izbegne kako se ne bi ponovo našao iza rešetaka.

Sve češće vijesti na radiju, televiziji i drugim vidovima informiranja koji nas obavještavaju o nasilju izazivaju znatnu pažnju savremene naučne, stručne i društvene javnosti i predstavlja temu koja otvara niz različitih pitanja - od etičkih, psiholoških, socioloških, kriminoloških do državnopravnih i krivičnopravnih. U svakom slučaju valja napomenuti da živimo u društvu u kojem nasilje nad ljudima zauzima veliki procent, češće, brutalnije i rafiniranije nego ikada prije, društvo nije u stanju da odgovori na adekvatan način.

Teži oblici nasilja kriminalni je fenomen snažnog destruktivnog utjecaja na socijalnu sredinu, te izazivaju medijsku pažnju, zabrinutost i nespokoјstvo građana. Ta pojava dobiva posebnu

težinu i naročito zabrinjava kad su izvršioi nasilništva višestruki recidivisti ili pak kada je u pitanju jedan od kvalifikovanih oblika osnovnog obilježja krivičnog djela, odnosno kada je izvršilac upotrijebio kakvo oružje ili oruđe prilikom napada, ili u najgorem slučaju kada je žrtva kod napada ubijena. Evidentno je da je izvršilac uglavnom postupao u kvalifikovanom obliku osnovnog djela.

3. Etiološki faktori krivičnog djela nasilničkog ponašanja

Poremaćaji u ponašanju koji za posljedicu imaju izvršenje krivičnog djela nasilničkog ponašanja, kao etiološki faktor i prediktor kriminala s elementima nasilja, stalna su tema i zanimanje domaće javnosti. Međutim, veoma malo, bolje rečeno nikakav doprinos nije učinjen na polju naučnih istraživanja. Isto tako, zbog dešavanja na ulicama Sarajeva gdje su nasilnici vršili nasilje nad građanima, osjetio se osjećaj i buđenje društvene zajednice da je krajnje vrijeme da poduzme konkretne mjere na sprečavanju dalje ekspanzije nasilničkog ponašanja. Prije svega, jedino je vidljivo kod maloljetnih izvršilaca krivičnih djela krađa sa elementima nasilja da se broj počeo smanjivati.

Učinjeni su neki koraci na sprečavanju maloljetničke delikvencije. Kroz neke preventivne mjere kao npr. prisustvo policije pred školama gdje se obično oduzimao novac i mobiteli od učenika evidentan je pad počinjenja krivičnih djela sa elementima nasilničkog ponašanja. Problem je što ne postoje longitudinalna istraživanja sa ciljem razmatranja razvojnih veza između nasilničkog ponašanja i njegovih prediktora od maloljetničke delikvencije pa do punoljetnih izvršilaca krivičnih djela razbojništva.

Osnovno pitanje je pitanje iz kakve porodice ikakve sredine dolazi osoba koja je izvršila nasilje i koji su uzroci koji su doveli da je izvršilac sklon agresivnom ponašanju. U skladu s rečenim, predmet ovog istraživanja su modaliteti izvršenja djela, obilježja žrtve, osobna obilježja i porodične prilike počinitelja nasilničkog ponašanja.

4. Vremenska određenost izvršenja krivičnog djela razbojništva

Vremenska određenost izvršenja krivičnih djela nasilničkog ponašanja nije dominantna niti rezervirana za određeni dio dana, godine ili godišnjeg doba. Kao što je već ranije istaknuto, a što je jedna od postavljenih teza, izvršioi krivičnih djela su osobe koje su vaspitavane u nesređenim porodičnim prilikama, potiču iz porodica u kojima je otac bio ili je alkoholičar, u kojoj je otac tukao majku ili djecu, ili je u pitanju nekompletna porodica zbog smrti jednog od roditelja. Interesantno je da u većini slučajeva u anamnezi izvršilaca krivičnog djela nasilničkog ponašanja, izvršilac potiče iz siromašne porodice sa više članova domaćinstva, gdje nisu nikada bili harmonični odnosi između članova porodice, kao i gdje roditelji nisu mogli zadovoljiti osnovne uslove života.

5. Motiv izvršilaca krivičnog djela nasilničkog ponašanja

Svakako motiv počinjenja razbojništva je frustracija. Cilj napada je uvijek napad na čovjeka. Bez obzira da li je to muška ili ženska osoba, dijete ili starac. Cilj je uvijek napad zbog frustriranosti.

6. Uticaj porodice na razvoj nasilničkog ponašanja

U skladu s prethodno navedenim istraživanjem utvrđene su statistički bitne razlike u obilježjima društveno ekonomskog statusa i mobilnosti porodica iz kojih potiču počinitelji krivičnih djela nasilničkog ponašanja na području Kantona Sarajevo. Primjetne su razlike u obilježjima društveno patoloških ponašanja izvršioca krivičnih djela nasilništva u svakodnevnim životnim situacijama, u atmosferi koja je prirodni rezultat dinamike i kvalitete ukupnih odnosa u porodici, a što je sve rezultat karakteristika ličnosti i ponašanja članova porodice, prvenstveno roditelja.

Isto tako, postoje i spoljni faktori koji nam objašnjavaju faktore koji utiču na ponašanje kao društveno ekonomski, socijalno-politički (siromaštvo, nezaposlenost i sl.). U unutrašnje faktore ubrajamo one koji se odnose na samu ličnost izvršioca krivičnog djela (karakter ličnosti, navike, motivi za izvršenje krivičnog djela, temperament, duševni poremećaji i sl.). Oslanjajući se na rezultate prethodno navedenih istraživanja, pretpostavljam da će te razlike biti izražene u tome što će ozbiljniji modaliteti izvršenja djela nasilništva, veći intenzitet poremećaja u ponašanju i lošiji uslovi života u porodici, biti karakterističniji za one počinitelje nasilničkog ponašanja na području Sarajeva koji su i inače skloni agresivnim poremećajima u ponašanju.

U odnosu na socioekonomski status i mobilnost porodica, kao prvi vidljivi pokazatelji su uticaj krize društva, odnosno privredna situacija koja je trenutno prisutna na ovim prostorima. Nezaposlenost koja je jako izražena, je idealan poticajni faktor, naročito mlađoj populaciji, da krene sa izvršenjem krivičnih djela, naročito razbojništva, a što je vidljivo iz analize dobi izvršilaca krivičnog djela nasilničkog ponašanja.

S obzirom da porodična atmosfera direktno utiče na pravilan psihofizički razvoj svake ličnosti, jer je to prvi sociofaktor koji direktno utiče na karakter ličnosti kao i druge bitne osobine u razvoju svake ličnosti. U njoj se stiču prva iskustva, moralne osobine, sklonosti i navike koje će uticati na dalje ponašanje individue. To je onaj prvi proces socijalizacije u fazi razvoja ličnosti. U razvoju svake ličnosti moguće je da postoji i neki negativni faktor. To srećemo u porodicama koje iz različitih razloga štetno utiču na vaspitanje mlađeg člana porodice ili svojim ponašanjem doprinose da se takva ličnost formira u negativnom smislu u odnosu na društvo. Ovakve porodice se nazivaju degradirane porodice. U najvećem broju slučajeva iz takvih degradiranih porodica se i regrutiraju budući kriminalci. To sve iz razloga jer niko iz takvih porodica nije mogao u prvom procesu socijalizacije pozitivno uticati na pravilno formiranje ličnosti i takva porodica je negativno uticala na razvoj ličnosti. Jedan od faktora je i nepotpuna porodica gdje je odsutan jedan ili oba roditelja. U psihologiji je poznato da odsustvo jednog roditelja, bilo privremeno ili trajno, bitno utiče na psihički profil ličnosti u razvoju i formiranju.

S obzirom na sadašnju podjelu shvaćanja u psihologiji teorije ljudske agresije naći ćemo u drugoj dominantnoj teoriji u psihologiji, tj. ubiheviorizmu. Suprotno instinktivizmu, biheviorističku teoriju ne zanimaju subjektivni činioci koji tjeraju čovjeka na određen način ponašanja; nju ne zanima što on osjeća već kako se ponaša i koji društveni uvjeti oblikuju takvo ponašanje. Tek dvadesetih godina fokus u psihologiji radikalno se pomakao s osjećaja na ponašanje; od tada su osjećaja i strasti izbačeni s područja psihologije kao nevažne

činjenice, barem s naučnog stajališta. Predmet proučavanja dominantne škole u psihologiji postalo je ponašanje, a ne čovjek koji se ponaša; »nauka o psihi« pretvorena je u nauku o izgradnji ponašanja životinja i ljudi. Taj pravac dosegao je svoj vrhunac u neobihevizizmu, koji je danas najprihvaćenija psihološka teorija na univerzitetima.

Kako se u savremenoj kriminološkoj literaturi polazi da kriminalna etiologija ima dva područja koja su organski povezana. Jedno je egzogena etiologija koja nam objašnjava objektivne faktore ekonomskom, socijalne, političke, kulturne i etičke prirode. Drugo područje je pojedinac. Njegova ličnost, odnosno uticaj subjektivnih elemenata i svojstava na kriminalno ponašanje. To je endogena etiologija. A sve to u svojoj sveobuhvatosti nam daje odgovor na kriminalno ponašanje gdje spada i nasilništvo. Sa te tačke gledišta koja bi morala biti primarna treba posmatrati i nasilničko ponašanje kod nas. Nemože da se ne uzme u obzir i psihološka teorija koja nas uči da treba isticati i prilagođavanje kao jedan od uzroka psihičke komponente ličnosti koja je u najvećoj mjeri determinisana objektivnim uslovima života. Sve je ovisno koliko će neka osoba biti adaptirana u jednoj sredini i uslovima socijalne zbilje.

Svako ne zaobilazna je teorija motivacije i frustracije. Svjedoci smo da kod nasilničkog ponašanja težnje koje je određena osoba imala za ostvarivanje svojih ciljeva kada je bila lišena ostvarenja istih dolazilo do frustracije koje je u datim okolnostima ispoljavala na razne načine kao frustrirana, a jedan je oblik i nasilničko ponašanje. Frustrirana osoba reaguje usljed nagomilane napetosti preko individualne tolerancije za frustraciju dezintegracije ličnosti za njegovo ponašanje. U trenucima kada počinitelj nasilničkog ponašanja ne može svoju napetost ne može

Na prostoru Kantona Sarajevo uočljiva je i teorija društvene dezorganizacije koja se prije svega ogleda u nepoštivanju uređenim i organizovanim životom, a što izaziva neprilagođenost i poremećaj normalnog ponašanja u zajednici. Svjedoci smo svakodnevnog ne poštivanja brojnih propisa koji regulišu ponašanje pojedinca koji se u velikom broju ispoljavaju kao nasilništvo bez obzira na bezazelnu prethodnu situaciju.

Isto tako, svjedoci smo da i sociološka teorija koja objašnjava urbanizaciju ima svoj doprinos na nasilničko ponašanje u Kantonu Sarajevo. Sa izbijanjem posljednjeg rata došlo je do velikih migracija na na prostoru Federacije BiH, a naročito u Kantonu Sarajevo što je za posljedicu zbog sukoba različitih shvatanja i odgoja pojedinca i grupa koje su se naselile donijele sa sobom i navike i shvatanja u ponašanju koja ne zadovoljavaju ranije ustaljena ponašanja i poštivanje zakona i običaja. Tako da je socioambijent stvoren ranije i na različitim mjestima i sa iskustvima stečenim u njima i dolaskom u novu dolazi i do sukoba koja se manifestuju nasilništvom. Što je možda u tim sredinama imalo kao vrstu ponašanja neku vrijednost ovdje nema i obratno. Sve su to okolnosti koje takođe dovode do nasilničkog ponašanja. Svakako i brojnost razorenih porodica u posljednjem ratu odrazio se na ovaj vid nedozvoljenog ponašanja. Nestabilnost porodice, materijalna obezvrijeđenost su takođe faktori koji u velikom broju doprinose nasilništvu. Tako veliki broj konzumenta alkohol i drugih opijata dovodi za sigurno do nasilničkog ponašanja u Kantonu Sarajvo.

U novije vrijeme uočena je pojava novog oblika nasilništva i to : nasilje u porodici i nasilje u školi. Reformama krivičnog zakonodavstva društvo je reagovalo tako da je inkriminiralo ovaj vid nasilničkog ponašanja pa je članom 222 regulisano da: ko nasiljem, drskim ili

bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili psihofizičko zdravlje člana svoje porodice, kazniće se zatvorom do jedne godine. Kroz st. 2 do stava 6 ovisno od postupanja i radnje počinioca predviđena je kazna čak i izricanjem dugotrajnog zatvora.

U posljednje vrijeme evidentne su slučajevi školaraca ima iskustva s nasilničkim ponašanjem. Izvještaji govore, a u medijima su sve prisutnije činjenice da su djeca zlostavljači u školi često zlostavljaju braću i sestre kod kuće. To je dovelo do zaključka da nasilničko ponašanje često počinje kod kuće. Vjerojatno je da ako se djeca ponašaju na određeni način kod kuće, takvo ponašanje primjenjuju i u društvu.

U statističkim podacima MUP-a Kantona Sarajevo za 2016. Godina objavljeni su sljedeći podaci:

JAVNI RED I MIR Policijski službenici su u toku 2012. godine, zbog narušavanja javnog reda i mira na području Kantona Sarajevo uručili/podnijeli ukupno 5.129 prekršajnih naloga i zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka (naloga – 3.324, zahtjeva – 1.805) Prekršajne sankcije su preduzete protiv 5.662 lica. U odnosu na 2011. godinu broj prekršajnih naloga i zahtjeva smanjen je za 1.605 ili 23,8%, a broj lica protiv kojih su preduzete prekršajne sankcije smanjen je za 1.708 ili 23,2% Od ukupnog broja evidentiranih prekršaja, 4.586 ili 89,4% odnosi se na prekršaje utvrđene Zakonom o 8 prekršajima protiv javnog reda i mira, a 543 ili 10,6% na prekršaje prema Odluci općinskih vijeća. Pregled broja uručenih/podnesenih naloga i zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka u toku 2012. godine, po mjesecima jan.-dec. 2012. prekršajni nalozi zahtjevi za ppp ukupno januar 289 101 390 februar 178 122 300 mart 289 168 457 april 271 170 441 maj 276 162 438 juni 290 208 498 juli 300 116 416 avgust 324 139 463 septembar 305 172 477 oktobar 284 178 462 novembar 278 163 441 decembar 240 106 346 ukupno 3.324 1.805 5.129 Prilikom narušavanja javnog reda i mira u toku 2012. godine, u slučajevima kada se radilo o prekršajima, dva lica su teže povrijeđena (u toku 2011. godine nijedno), dok je lakše povrijeđeno 386 lica (92 ili 19,2% manje). Od ukupnog broja prekršajnih sankcija, 558 ili 10,9% se odnose na lica koja su i ranije činila prekršaje (povratnici), 126 ili 2,5% na maloljetna lica i 16 ili 0,3% na strane državljane. S obzirom na starosnu strukturu lica protiv kojih su u toku 2012. godine uručeni prekršajni nalozi i podneseni zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka (ukupno 5.662), najveći broj je onih starosne dobi preko 36 godina (2.814), zatim starosti između 26 i 35 godina (1.638) i između 19 i 25 godina (1.029), te maloljetnih lica (181). Karakteristično je da su učinioci prekršaja starosne dobi preko 36 godina prekršaje činili najčešće prosvjačenjem (1.108 lica), dok su maloljetna lica prekršaje činila uglavnom tučama (111 lica).¹

Ustaljeno je mišljenje da se objasne nasilnička ponašanja teorijom frustracije odnosno objasni kriminalitet donjih slojeva koji zbog svog položaja u društvu pribjegavaju nasilničkom ponašanju kao rezultatu sve većih prepreka u životu i nemogućnosti zadovoljenja svojih potreba. Za objašnjenje nasilničkog ponašanja jedan od razloga je i duševna poremećenost takvog pojedinca. Tu se prije svega javljaju situacije nedostatka kontrole nad svojim nagonima ili viša kontrola koja ne dozvoljava super egu da se adekvatno razvije, a koje ima uvijek za posljedicu nasilništvo.

¹ mup.ks.gov.ba/kontakti

Zaključak

Na osnovu spoznaja i dobivenih podataka može se izvesti opšti zaključak da postoje značajne razlike u strukturi ličnosti osoba koje se počile krivično djelo nasilničkog ponašanja i onih iz tkz. normalnih porodica. U proučavanoj strukturi ličnosti u velikom broju su zastupljene psihopatski i neurotske ličnosti. Naglašena je emocionalna nedozrelost i patološki faktori u emocionalnoj sferi ličnosti. Zbog zastupljenosti u anomalijama ličnosti imaju za posljedicu psihički razvoj ličnosti, socijalno ponašanje, prilagođavanje ličnosti, te kritičnosti u procjeni vlastitih postupaka kao i na shvatanja značaja i procjene izvršenih djela koja nisu u skladu sa zakonom i društvenim normama.

Smatram da i sama individualizacija kazne treba da ima posebnu ulogu u prevenciji ove vrste kriminala kao i sam aspekt resocijalizacije u toku izdržavanja kazne, naročito kada se uzme u obzir broj recidivista.

LITERATURA

A. UDŽBENICI, KOMENTARI, MONOGRAFIJE I ČLANCI IZ STRUČNE PERIODIKE

- [1] D. Putnik, *Sudska psihologija*, Beograd, 1969. 5tr. 5
- [2] M. Milutinović, *Kriminologija*, Beograd, 1969. str. 34
- [3] N. Korajlić i A. Dautbegović, *Osnovi kriminalistike*, Univerzitet u Travniku, Travnik 2012. str. 22
- [4] Krivični zakon FBiH, Sl. Novine Federacije BiH br. 46/16
- [5] Knežić, Branislav i Jovanović, Slađana, *Razbojništvo i razbojničke krađe*, iz: časopis Temida, Viktimološko društvo Srbije, Beograd, 2003.
- [6] *Krivični zakon FBiH sa objašnjenjima novih rješenja i registrom pojmova*, (autorski tim: Ilić, V., Babić, S., Bubalo, T., Nikolić, R., Vuleta, D.), Federalno ministarstvo pravde, Sarajevo, 1998.
- [7] Krstić, Božidar, *Sudska psihijatrija*, Skripta, II izdanje, Niš, 1977.,
- [8] *Kur'an s prevodom*, preveo Besim Korkut, Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo, 1987.,
- [9] Langbein, John H., *Prosecuting crime in the renaissance: England, Germany, France*, The lawbook exchange ltd., New Jersey, 2005
- [10] Margetić, Lujo, *Vinodolski zakon*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2008
- [11] Mejovšek, Milko, *Uvod u penološku psihologiju*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2002.,
- [12] Milutinović, Milan, *Kriminologija*, Savremena administracije, Beograd, 1981.,
- [13] Momirović, Konstantin, *Struktura i mjerenje patoloških konativnih faktora*, Republički zavod za zapošljavanje RH, Zagreb, 1971.,
- [14] Modly, Duško, *Metodika istraživanja razbojništva*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1999.
- [15] Petrović, Borislav i Jovašević, Dragan, *Krivično pravo II*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005.,
- [16] Petrović, Borislav i dr. , *Karakteristike istraživanja i procesuiranja krivičnih djela razbojništva u KS*, u : časopis Godišnjak, Pravnog fakulteta u Sarajevu, broj LIII, Sarajevo, 2010., str.300-320
- [17] Petrović, Radmila, *Zakonik Petra I*, Izdanje Čupićeve zadužbine, Beograd, 1930.